

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком број 541/1 од 1. марта 2023. године, донетом на седници одржаној дана 21. фебруара 2023. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанда **Бобана Трифуновића** под насловом „Аутопоетика и програмска поетика Емила Сиорана”, урађену под менторским руковођењем др **Весне Елез**.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Милица Винавер Ковић

Звање: доцент

Ужа научна област: Романистика

Датум избора у звање: 11.7.2018.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Тамара Валчић Булић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Романистика

Датум избора у звање: 19.1.2023.

Установа на којој је запослен: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Миланко Говедарица

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Општа филозофија

Датум избора у звање: 8.11.2022.

Установа на којој је запослен: Филозофски факултет Универзитета у Београду

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Бобан (Ненад) Трифуновић
Датум и место рођења:	14.4.1993, Београд
Наслов мастер рада:	„Антрополошка анализа књижевног стваралаштва Хауарда Филипса Лавкрафта“
Датум одбране мастер рада:	3.7.2018.
Установа где је одбрањен мастер рад:	Филозофски факултет Универзитета у Београду
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Етнологија и антропологија

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

Trifunović, Boban. 2022. „Prvi bezizlaz, jedna kap tame: Uticaj gnostičkih učenja na antinatalističku misao Emila Siorana“. *Речи: часопис за језик, књижевност и културолошке студије*, god. 14, br. 15, (2022), str. 124-140.

Трифуновић, Бобан. 2020. „Очајање у *Стакленој менаџерији* Тенесија Вилијамса“. *Анали Филолошког факултета*, Vol. 32 (2020) No. 2, 29-45.

Трифуновић, Бобан. 2020. „Емил Сиоран: игра лиризма и патње.“ *Језик, књижевност и игра: зборник радова са Осме међународне конференције Факултета за стране језике одржане 24. и 25. маја 2019. године*. Ур. Светлана Томић, Артеа Панајотовић, Александар Прњат. Београд, Алфа БК Универзитет, Факултет за стране језик. Београд: Apollo Graphic Production, 304-318.

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Аутопоетика и програмска поетика Емила Сиорана“

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет докторске дисертације јесу аутопоетика и програмска поетика Емила Сиорана, односно поетички принципи о којима је отворено разговарао у интервјуима на које је пристао од седамдесетих година 20. века. Кандидат наглашава да програмска поетика подразумева

Сиоранове интервјуе у којима је говорио о властитим поетичким принципима, а не о сопственом стваралаштву као готовом, објављеном производу. Сиоранову аутопоетику кандидат анализира на основу одабраних фрагмената у којима се налазе аутопоетичке референце, директне и индиректне. Предмет дисертације нису само аутореференцијални искази у Сиорановом делу већ и његова схватања о писању као таквом. Она подразумевају Сиоранова разматрања о подстицајима за писање, о самом процесу писања и стварања текста, као и његове ставове о објављивању оног што је написано.

Циљ дисертације је допринос разумевању Сиорановог дела у целини посредством пажљиве анализе његове поетике, аутопоетике и програмске поетике, као и сагледавању његовог опуса из перспективе наратива болести и аутобиографије. Увид у Сиоранову поетику, аутопоетику и програмску поетику представља значајан подстицај за друга филолошка и филозофска истраживања која би додатно расветлила теме које га мотивишу, односно Сиоранове опсесије: смрт, смртност, проблем самоубиства, антинатурализам, болест, религију и веру, Бога и свеце, кризу идентитета, националну припадност, човека као биће без будућности, еволуцију, писање као уписивање у историју.

Предмет и циљ дисертације говоре о оригиналном и научно релевантном истраживању.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Основне хипотезе истраживања дисертације тичу се Сиоранових главних подстицаја за писање. Полазна претпоставка дисертације је да Сиоранови здравствени проблеми и патња коју су проузроковали нису били једини повод за писање, него да су превагнули у односу на друге поводе. Будући да су га дуго, читавог живота, мучили озбиљни здравствени проблеми, првенствено инсомнија, Сиоран је доводио у питање живот као такав и преиспитивао смисао постојања. Размишљао је о проблему самоубиства не као о чину, већ као о идеји. Такође, кандидат претпоставља интегрисаност, тематску повезаност Сиоранових текстова.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Дисертација Бобана Трифуновића броји 224 стране основног текста. Подељена је у четири велика поглавља: „Поетика, аутопоетика и програмска поетика“ (6–65), „Биографија Емила Сиорана и постанак 'лиризма патње'“ (66–91), „Аутопоетика Емила Сиорана“ (92–172) и „Програмска поетика Емила Сиорана и Емил Сиоран као аутобиограф и стваралац наратива болести“ (173–219). Поред наведених делова, на самом почетку налази се Увод (1–5), Завршна разматрања затварају дисертацију (220–224). Следи исцрпна Библиографија (225–233), у којој су јасно раздвојени извори и литература. Дисертација укључује и насловне стране на српском, енглеском и руском језику, сажетак и кључне речи на српском и енглеском језику, садржај и кратку биографију кандидата.

У Уводу су изложени предмет, метод, полазне претпоставке, циљ истраживања, као и структура саме дисертације.

Прво поглавље посвећено је најзначајнијем термину теорије књижевности, поетици. Бобан Трифуновић прати дефиниције овог термина и излаже кључне моменте његове еволуције, од античких до савремених одређења. Он то не чини ради језгровитог историјског прегледа већ због могућих сличности са Сиорановим изборима и начелима, као и због поетичких смерница и покушаја класификације самог Сиорановог поступка. Термин који означава основна начела књижевног обликовања примењује се и на поетику одређене епохе, правца и појединачних аутора. Сопствену аргументацију кандидат је поткрепио освртима на ваљано одабране ауторитете, попут Лубомира Долежела, Романа Јакобсона, Грегорија Нађија, Цветана Тодорова, Миливоја Солара, Антоана Компањона, Леона Којена, Новице Петковића и

других. У овом поглављу налазе се и прецизнија одређења аутопоетике и програмске поетике: аутопоетика се разликује од иманентне по томе што је наглашенија, по томе што „сâм текст говори о својој поетици“; програмска поетика схваћена је у ширем смислу као вид манифестне, односно формулисане или експлицитне поетике. Она се односи на интервјуе у којима је Сиоран говорио о природи сопственог стваралачког процеса и производима те креативне делатности.

Други део дисертације бави се релевантним биографским појединостима, кључним сегментима Сиорановог живота и утицајима који су обликовали једног од најсубверзивнијих европских мислилаца. Због песимизма, луцидних, бескомпромисних и нимало ведрих констатација о самом животу, човечанству и његовој будућности, револта због духовне и интелектуалне учмалости, Сиоран се често пореди са Фридрихом Ничеом. На трагу кључне Сиоранове синтагме, „лиризма патње“, Бобан Трифуновић, ослањајући се на Сиоранову биографију из пера Илинке Зарифопол-Џонстон и на увиде Еуђена Симиона и Марте Петреу, као и на делове Сиоранове приватне кореспонденције, скреће пажњу на кључне епизоде, неповољне околности и духовну климу у животу Емила Сиорана: рођење, младост и формативне године у Румунији између два рата, утицај кружока Критерион и професора Јонескуа, одлазак у Француску, писање на француском, живот са сапутницом Симоном Буе. Сиоранови безнађе и очајање односе се на његову физичку и духовну исцрпљеност. Упорна несаница један је од главних узрочника физичке патње. Избегавајући биографизам, Бобан Трифуновић у овом поглављу показује да је Сиоранова „поетика патње“ сасвим аутентична и проживљена, укореењена у егзистенцији, телесна и духовна. Увид у Сиоранове животне недаће релевантан је и за жанровско одређење његових фрагмената, за терапеутско дејство самог писања, како би се поднело сâмо постојање, као и за аутобиографску претпоставку.

У трећем, исцрпном и најобимнијем делу дисертације, Бобан Трифуновић доследно и детаљно анализира Сиоранова дела испитујући аутопоетичку премису. После прелиминарних теоријских разграничења где говори о поетици, аутору и имплицитном аутору, у овом сегменту нарочито долази до изражаја темељно познавање Сиорановог опуса. Кандидат изоставља дела у којима нема аутопоетичких референци. Иако упамћен као изванредан стилиста, превасходно као аутор *Кратког прегледа распадања*, овде се Сиоран открива у свој својој сложености и самосвојности, што оправдава његово посебно место у историји савремене европске мисли. Бобан Трифуновић у овом поглављу говори о следећим Сиорановим списима: *На врхунцу безнађа*, *Сузе и свеци*, *Бревијар поражених*, *Кратак преглед распадања*, *Силогизми горчине*, *Искушење постојања*, *Пад у време*, *Зли демјујург*, *О незгоди званој рођење*, *Черечење*, *Признања и анатеме*.

Напоследку, у закључном, четвртном поглављу, Бобан Трифуновић детаљно и консеквентно разматра Сиоранову програмску поетику у низу интервјуа, односно разговора, драгоцених сведочанстава где Сиоран коментарише сопствену шире схваћену поетику. Разговори су вођени пре него што се Сиораново здравствено стање погоршало, пре него што је наступило разорно дејство Алцхајмерове болести. У овом поглављу кандидат анализира Сиоранова дела као аутобиографске списе и наратив болести. При овој анализи размишља и о књижевнотеоријским импликацијама фрагмента као форме који, између осталог, говори о Сиорановом хотимичном избегавању система и очигледне целовитости. Такође, главна хипотеза ове дисертације, болест као стваралачки покретач, овде налази књижевнотеоријска упоришта која у великој мери откривају специфичност Сиорановог егзистенцијализма: кандидат показује у којој мери се Сиоранова дела могу посматрати као наратив болести (*illness narrative*), као и на иманентна својства Сиорановог текста која надилазе ово одређење. Поред писања као терапије, о чему је било речи у другом поглављу и у Сиорановим интервјуима, записивање симптома и акутних сметњи, несанице, реуматизма и криза сваке врсте, свакако није само анамнеза. Очигледан је легитимитет који Сиоран даје писању као начину да се одложи смрт, као безусловној исповести. Наратив болести уско је повезан са писањем у првом лицу, на основу чега кандидат разматра одлике аутобиографије. Претпостављена истоветност аутора, приповедача и протагонисте разлог је да се Сиоранови списи пропусте и кроз филтер

аутофикције, где кандидат закључује да не постоји уочљива тежња да се однос аутора и гласа у првом лицу мистификује нити да фикционалност превлада. Бобан Трифуновић сопствене увиде образлаже позивајући се на термине Жерара Женета, Филипа Лежена, Пола Икина и других. Завршна разматрања прегледно сумирају аргументе сваког поглавља.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Колико нам је познато, ова дисертација је прва докторска дисертација на српском језику у целини посвећена делу Емила Сиорана. Ова чињеница сама по себи довољно говори о њеној оригиналности.

О обиму и замаху истраживања које је кандидат предузео сведочи Библиографија, која поред цитираних извора, броји 224 референце из теорије књижевности, филозофије, психијатрије, психологије и наратологије на српском и енглеском језику, уз неколико одредница на француском. Кандидат је исцрпно документовао сопствено истраживање, позивајући се на релевантне и брижљиво одабране критичке студије, укључујући и најновије. После основних и мастер академских студија етнологије и антропологије, докторске студије на Филолошком факултету су за Бобана Трифуновића подразумевале широк комплементарни теоријски курикулум, који је кандидат успешно савладао.

Изабрана тема представљала је својеврсни научноистраживачки изазов, будући да о Сиорану, који се доследно опирао свакој врсти система и свеобухватног, кохерентног приступа, у целини није много писано. Иако изузетно утицајан, превођен и цитиран, Сиоран, због специфичног песимизма, није важио за мислиоца чијем се делу у целини често приступало. Према нашем најбољем знању, дисертација Бобана Трифуновића представља први целовит поглед на српском језику на Сиораново стваралаштво. Преводи Сиоранових есеја на српски нису увек стилски уједначени са оригиналом. Ову тешкоћу кандидат је покушао да превазиђе парафразом и сопственим преводима где је то било умесно, или у случајевима где српски превод не постоји.

Кандидат је показао висок степен критичке зрелости, обавештености и самосталности у истраживању, јасно образложио сопствене хипотезе и аргументе, у складу са нормама академског писања. Бобан Трифуновић артикулисано износи властите закључке, не оклева да се критички одреди према општим местима. Новина и значај истраживања Бобана Трифуновића почивају, између осталог, на анализи поетичког аспекта Сиорановог опуса и откривању истинске егзистенцијалистичке основе и самосвести у Сиорановим есејима: писање је насушна потреба, рођена из физичке и духовне патње и интроспекције, оно је антидот агонији. По речима самог мислиоца, књига је одложено самоубиство. Огољена Сиоранова непосредност концентрисана је у његовим фрагментима. Кандидат је потврдио почетне хипотезе: дубоку повезаност Сиоранових текстова и присуство опсесивних тема везаних за најважнија питања људског постојања. Такође, показао је да се Сиоранова дела могу читати и кроз призму аутобиографије и наратива болести. Бобан Трифуновић потврђује да негативни предзнак Сиорановог погледа на свет и човечанство, трајно присуство патње, болести, очајања, парадоксалан однос према извесности писања, меланхолија, криза идентитета, нису ни интелектуална маска ни облик естетичке дистанце. То су дубоко доживљена и непосредно забележена искуства.

Констатујемо да се оригиналност, аутентичност и научни допринос дисертације огледају у новим увидима и целовитој анализи Сиоранове мисли кроз књижевнотеоријску призму, што потврђује значај и изразиту актуелност Сиорановог дела чије најутицајније аспекте друштвене и хуманистичке науке треба пажљиво да истраже и вреднују.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „**Аутопоетика и програмска поетика Емила Сиорана**“ аутора **Бобана Трифуновића**, констатовано је да утврђено подударање текста износи **3%**.

Овај степен подударности последица је **цитата, библиографских података о коришћеној литератури и тзв. општих места и података**, што је у складу са Чланом 9. Правилника.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је дисертација „Аутопоетика и програмска поетика Емила Сиорана“ кандидата Бобана Трифуновића оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације под насловом „Аутопоетика и програмска поетика Емила Сиорана“, коју је урадио кандидат Бобан Трифуновић под менторством др Весне Елез и да је, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
др Милица Винавер Ковић
председник Комисије
2. _____
др Тамара Валчић Булић
члан Комисије
3. _____
др Миланко Говедарица
члан Комисије